

Bodem en agro-ecologie: een ideaal huwelijk?

De Bodem een versnelling hoger
Studiedag FestILVO
15 september 2022

Dr. ir. Koen Willekens
Senior onderzoeker ILVO Plant

ILVO

Agro-ecologie

natuurlijke mechanismen van plantenvoeding en plantenbescherming
in een LEVENDE BODEM

Agro-ecologie

Compleet bodemvoedselweb

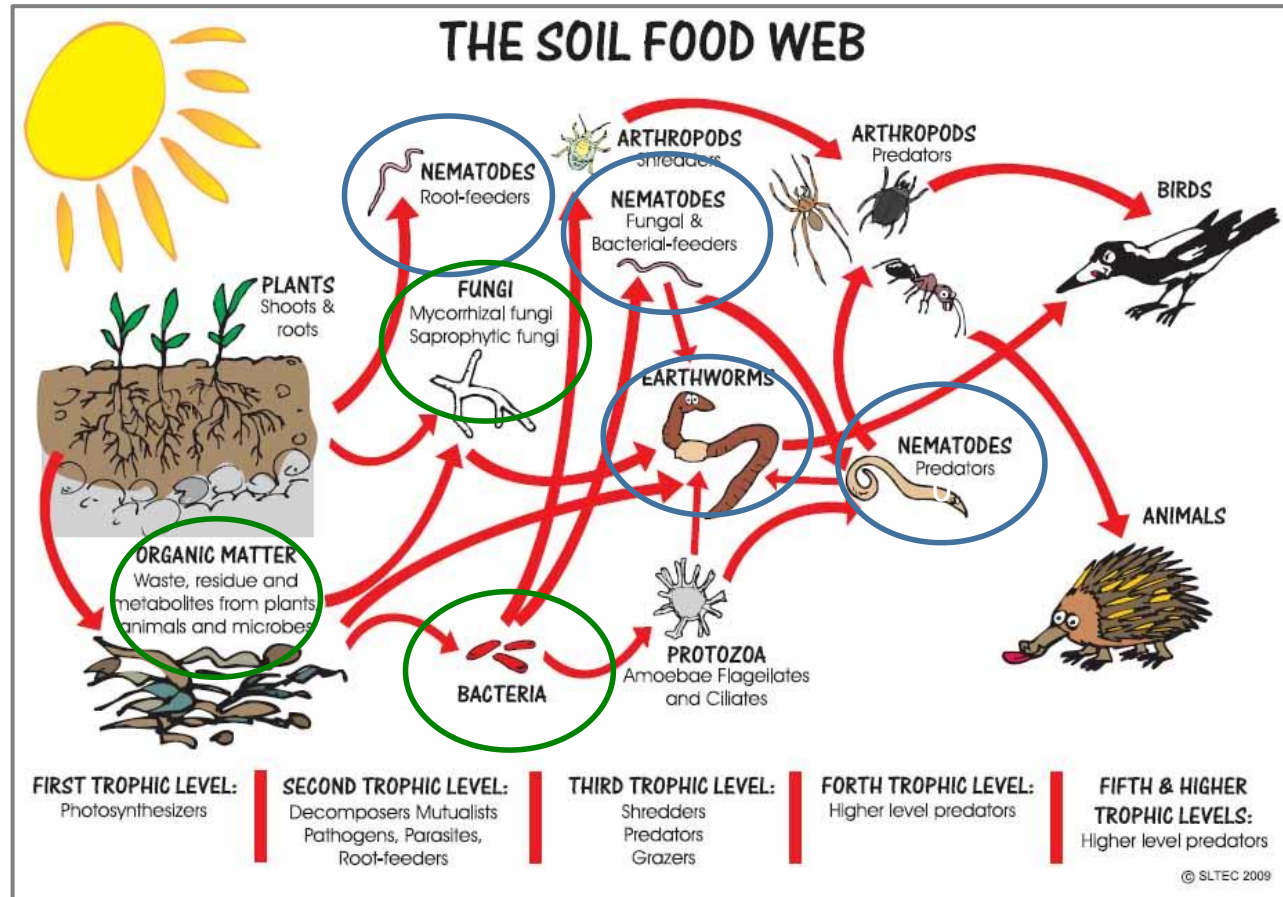
Bodemorganismen

Flora

- Bacteriën
- Schimmels

Fauna

- Protozoa
- Nematoden
- Arthropoden
- Regenwormen

Bodembeheermaatregelen

- Gewasdiversificatie
- Bodembewerking
- Bemesting

Gewasdiversificatie

- ✓ biologische N-fixatie door vlinderbloemigen
  - monoteelt
  - mengteelt
- ✓ organische stof opbouw
  - bovengrondse plantendelen
  - wortels
  - wortellexudaten

Grasklaver

Triticale - veldboon

Triticale - erwte

Gerst - erwt

Maïs - klimboon

Meerledig groenbedekkermengsel (Biomax) maximum aan biomassa en aan biodiversiteit

- Vlas
- Phacelia
- Alexandrijnse klaver
- Veldboon
- Voedererwt
- Zonnebloem
- Voederwikke

Gewasdiversificatie

- biologische N-fixatie
- organische stof opbouw
- Voedsel- en voedergewassen
  - integratie van plantaardige en dierlijke productie
    - bodemkwaliteit
    - sluiten van nutriëntenkringlopen

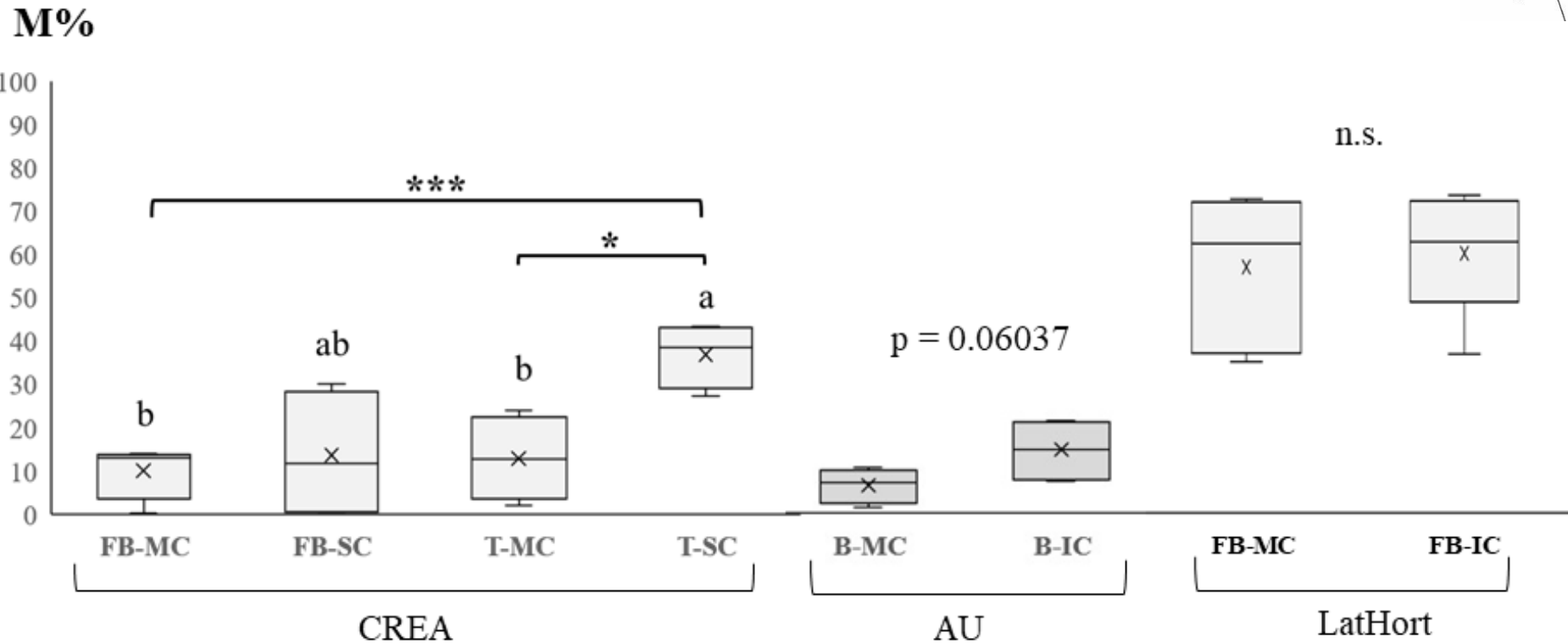

Alessandra et al., 2022

Can multi-cropping affect soil microbial stoichiometry and functional diversity, decreasing potential soil-borne pathogens? A study on European organic vegetable cropping systems (Aarhus University (DK), CREA (IT), ILVO & Inagro (B), Luke (Fi), Lathort (LV)

Mycorrhize kolonisatie in strokenteeltsystemen in de biologische groenteteelt

Mycorrhiza-kolonisatie (M%) in (i) monoteelt (MC) en mengteelt (SC) Faba bean (FB-MC, FB-SC) en MC en SC tomaat (T-MC, T-SC) (CREA, IT); (ii) MC en IC rode biet, met kool (B-MC, B-IC) (AU, DK); (iii) MC en IC Faba bean, met kool (FB-MC, FB-IC) (LatHort, LV). Niveaus van statistische significantie: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$ en *** $p < 0,001$, n.s.= niet significant. (ANOVA, Tukey's HSD-test)

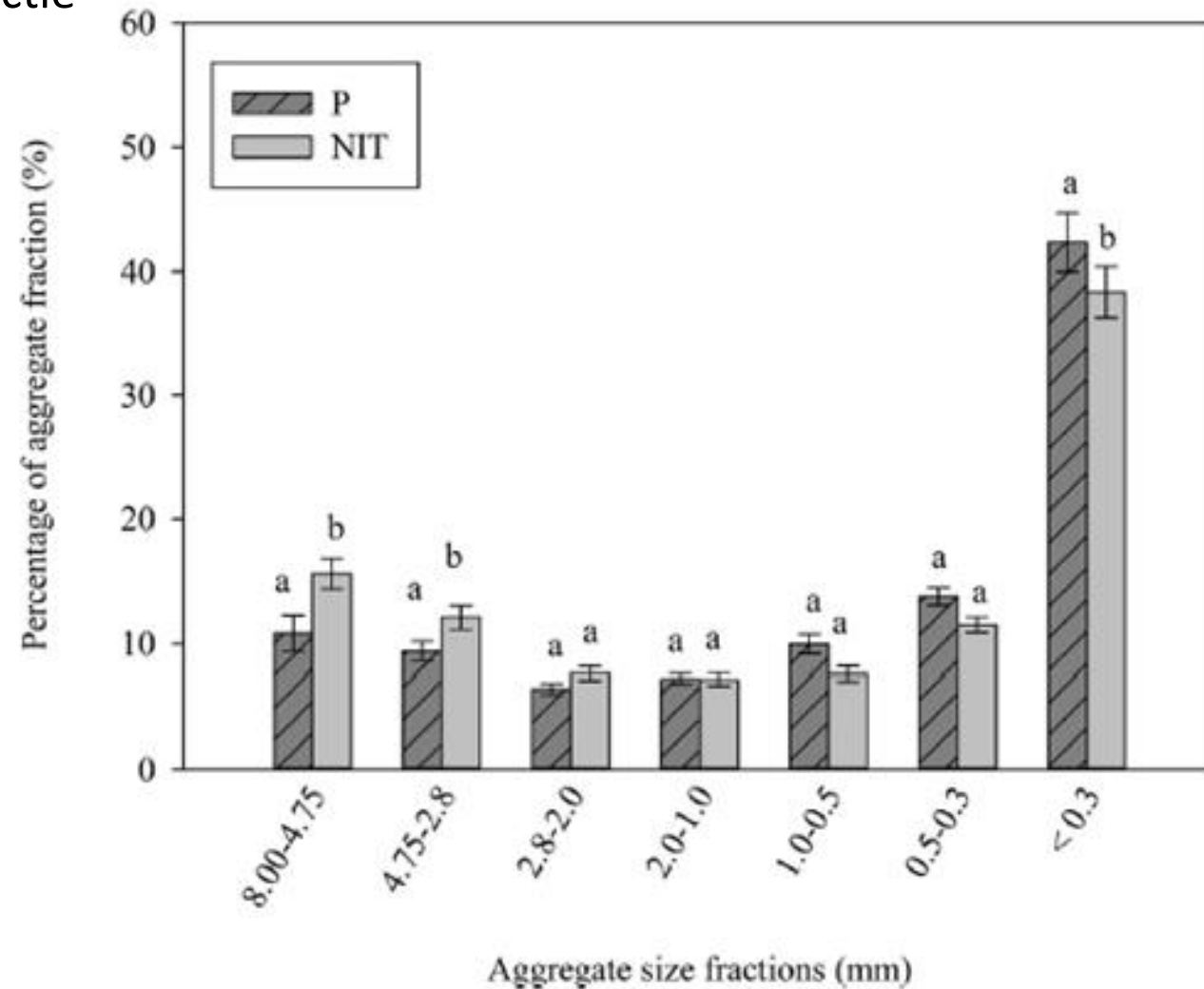
Gereduceerde bodembewerking

Vorming bodemstructuur door bodembiologie (schimmels, bacteriën, regenwormen, ...)

BOPACT proef ILVO, augustus 2012

Procentuele verdeling van de grootte van de aggregaten (mm) in de 0-10 cm bodemlaag na 3 jaar ploegen (P) vs. gereduceerde bodembewerking (NIT), na droge en natte zeving, meer stabiele aggregaten bij lagere < 0.3 mm fractie
D'Hose et al, 2016

Oppervlakkige vernietiging van grasklaver

Proefplatform Agro-Ecologie Hansbeke

inzaai baktarwe met met semi-directzaaimachine
in stoppel van biomax groenbedekkersmengsel, neergelegd met roller-crimper

Proefplatform Agro-Ecologie Hansbeke

Roller crimpen groenbedekkingmengsel gevolgd door directzaai

Proefplatform Agro-Ecologie Hansbeke

Organische bemesting

- ✓ Combinatie van snel en traag werkende organische bemestingsvormen (diversiteit)
- ✓ Aerobe afbraak en omvorming aan het bodemoppervlak
- ✓ Stabiliteit van bodem organische stof uitgaande van binding aan klei en bescherming in bodemaggregaten

Bevorderen van nuttige, saprofytische schimmels

- ✓ Gereduceerde bodembewerking
  - Afbraak en omvorming van vers organisch materiaal in de toplaag van de bodem
- ✓ Traag werkende organische bemestingsvormen
- ✓ Ligninerijke gewasresten
- ✓ Enten van nuttige schimmels via compost

Bodembeheerexperiment - 3 jaar (Vegtilco) hoofdteelten: broccoli - wortelen - pei
 Ploegen (K) versus gereduceerde bodembewerking (NK)

3 compostdoseringen 0 (C0), 15 (C1) en 45 t (C2) per ha per jaar Willekens et al., 2014

Bodemleven

0-10 cm toplaag

nmol g ⁻¹	K	NK	C0	C1	C2
Total	14.11 ^a	20.29 ^b	15.51 ^a	16.47 ^a	19.63 ^b
G+ bacteria	2.60 ^a	3.51 ^b	2.69 ^a	2.92 ^a	3.56 ^b
G- bacteria	1.59	2.01	1.65 ^a	1.70 ^a	2.05 ^b
Actinomycetes	1.12 ^a	1.54 ^b	1.21 ^a	1.25 ^a	1.54 ^b
Fungi 18:2ω6	0.34 ^a	0.77 ^b	0.54	0.53	0.61
Fungi 18:1ω9	0.74 ^a	1.30 ^b	0.92 ^a	0.97 ^a	1.17 ^b
Fungi 18:3ω3	0.05 ^a	0.19 ^b	0.12	0.11	0.13
AMF	0.66 ^a	1.11 ^b	0.72 ^a	0.84 ^a	1.10 ^b
B:F 18:2ω6	13.13 ^b	7.60 ^a	9.89	10.68	10.52

Behoud en opbouw van bodem organische stof

winst

- Continu teelt en mengteelt
- Organische bemesting

verlies

- Te intensieve bodembewerking
- Overmaat reactieve stikstof via:
  - kunstmest
  - snel werkende organische bemestingsvormen

Een levende bodem voorziet in heel wat ecosysteemdiensten

- ✓ Gewasproductie
- ✓ Binden, vrijstellen en recirculeren van voedingsstoffen
- ✓ Reduceren van droogtestress
- ✓ Ziekteweerbaarheid
- ✓ Opbouw van bodemstructuur
- ✓ Koolstofsequestratie
- ✓ Afbraak van toxines

Agro-ecologisch bodembeheer voorkomen van / een remedie voor

Bodemproblematiek

- Verzilting
- Verzuring
- Verdroging
- Verdichting
- Verslemping
- Erosie
- Verlies aan biodiversiteit
- Verlies aan koolstof

Agro-ecologische en biologische landbouwpraktijk

Ingrediënten bekend maar geen receptuur, geen draaiboek want maatwerk naar bedrijfsstructuur, bodemconditie, omgeving, ...

Nood aan vernieuwing inzake mechanisatie

AGRO-ECOLOGIE is gebaat met een verwevenheid van landbouw en natuur

Dens en goed ontworpen ecologisch netwerk voor natuurlijke
plaagbeheersing

- Voedsel en beschutting
- Bestuivers en natuurlijke vijanden

Loopkever, volwassene en larve

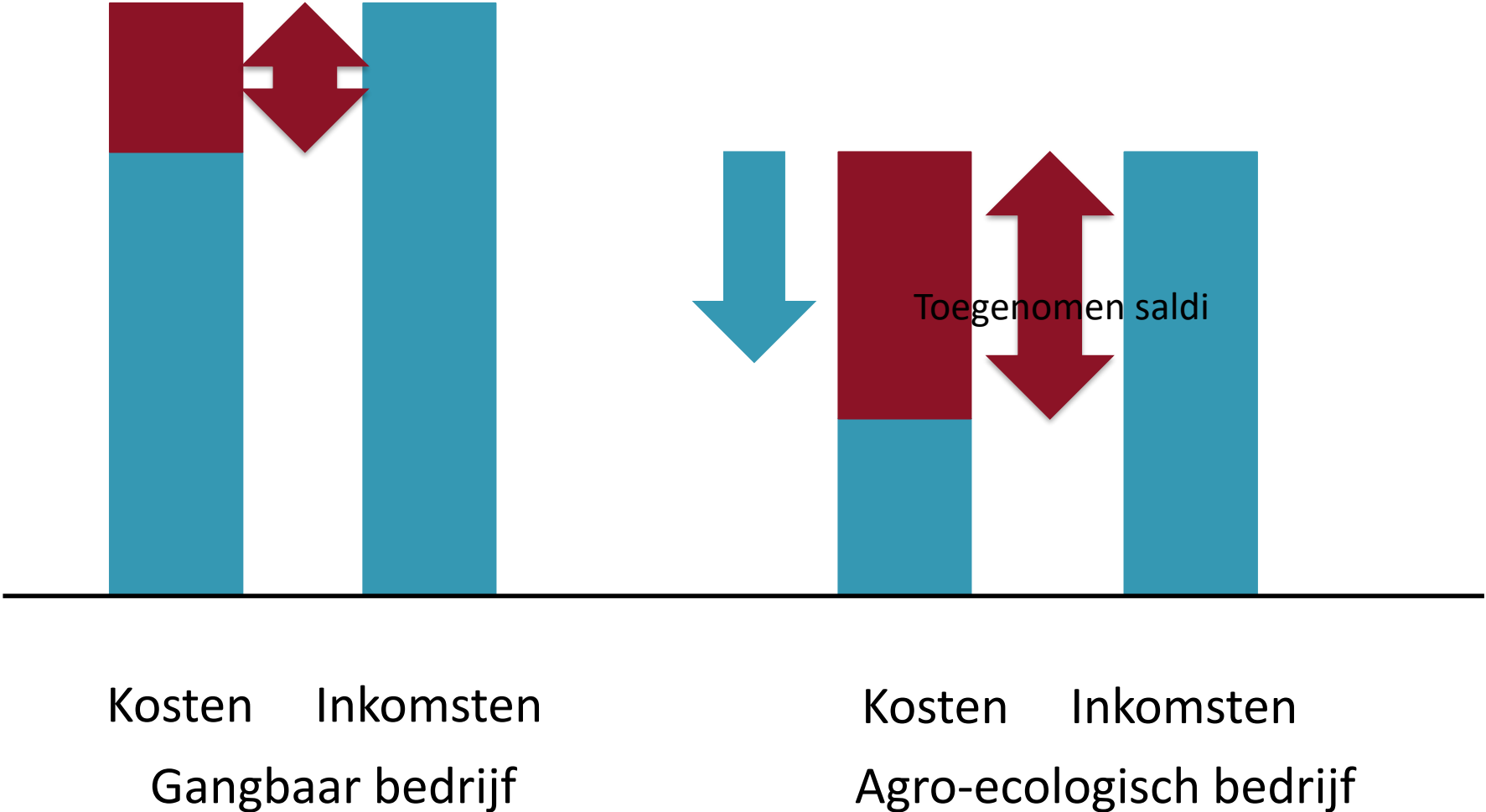

Verwevenheid van landbouw en natuur

Natuurlijke processen / elementen in een agro-ecologisch teeltsysteem

- Agro-ecosysteem dat meer klimaatbestendig is
- Cultuurlandschap dat het klimaat mildert
- Natuur behoeft geen buffering

Economisch model

Agro-ecologie in de vingers krijgen

- Living Lab Agroecologie & Biologische Landbouw (www.llaebio.be)
- Proefplatform Agro-ecologie Hansbeke (www.ppaehansbeke.be)

Bodemmonitoring

Hoeveel koolstof leggen we vast in de bodem? Hoe kunnen we de recirculatie en het gebruik van voedingsstoffen maximaliseren? Hoe bevorderen we het bodemleven?

Boerderijcompostering

Compost toepassen op de akker is een belangrijke tool om de algemene bodemkwaliteit te verbeteren.

Gereduceerde bodembewerking

Een systeem van gereduceerde bodembewerking dat de natuurlijke gelaagdheid van de bodem respecteert past in de agro-ecologische aanpak van het proefplatform.

Mengculturen, nieuwe teelten en oude rassen

Mengculturen, nieuwe teelten en oude rassen

Kringloopveehouderij

Een circulaire vorm van veehouderij bedoeld, waarbij voedselvoorziening en mestafzet sterk

Agroforestry

Agroforestry of boslandbouw is een landbouwsysteem waar bomen of struiken

Bedankt voor je aandacht!
Vragen?

Instituut voor Landbouw-,
Visserij- en Voedingsonderzoek
Burg. Van Gansberghelaan 109
9820 Merelbeke – België
T + 32 (0)9 272 26 73

koen.willekens@ilvo.vlaanderen.be
www.ilvo.vlaanderen.be